

ยุทธศาสตร์ไถ่ฟื้นเมือง จังหวัดภาคเหนือตอนบน ปี พ.ศ. 2560 - 2567

1. ข้อมูลพื้นฐาน

ตามที่กรมปศุสัตว์ได้ส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกรให้เลี้ยงไก่พื้นเมืองในเชิงอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากไก่พื้นเมือง ทั้งระยะสั้นและระยะยาว จากบทบาทของกรมปศุสัตว์กับไก่พื้นเมืองปัจจุบันกรมปศุสัตว์มีฝูงไก่พื้นเมืองพันธุ์แท้ จำนวน 4 พันธุ์ ได้แก่ พันธุ์ประตูทางดำ เลี้ยงและวิจัยพันธุ์ที่ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์เชียงใหม่ พันธุ์เหลืองหางขาว เลี้ยงและวิจัยพันธุ์ที่ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์กบินทร์บุรี พันธุ์ไก่แดง เลี้ยงและวิจัยพันธุ์ที่ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุราษฎร์ธานี พันธุ์ไก่สี เลี้ยงและวิจัยพันธุ์ที่ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ท่าพระและสนับสนุนให้เกษตรกรตั้งกลุ่ม ทั้งมีการให้ความรู้ด้านวิชาการ และเกษตรกรในกลุ่มจะได้รับการสนับสนุนพันธุ์ไก่พื้นเมืองของกรมปศุสัตว์

การพัฒนาไก่พื้นเมืองได้มีการดำเนินการอย่างจริงจังในสองทศวรรษที่ผ่านมา โดยรัฐบาลได้บรรจุโครงการพัฒนาสัตว์ปีกสำหรับหมู่บ้านยากจนในชนบทไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) มีเป้าหมายที่จะลดอัตราการตาย เพิ่มอัตราการเจริญเติบโตและอัตราการไข่ของไก่พื้นเมือง โดยการใช้วัคซีนป้องกันโรคระบาดและหรือใช้ไก่พื้นเมืองผสมข้ามสายพันธุ์ต่างประเทศ และได้บรรจุโครงการส่งเสริมการเลี้ยงไก่พื้นเมืองในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ปัญหาของโรคระบาดไก่พื้นเมืองที่สำคัญ อาทิ โรคนิวคาสเซิล โรคหลอดลมอักเสบติดต่อ และโรคคอหิพาค์ เป็นสาเหตุให้ไก่ตายด้วยโรคระบาดในอัตราที่สูงมาก และทำให้สูญเสียไก่ในแต่ละปีนับเป็นจำนวนหลายสิบล้านตัว รัฐบาล มีเป้าหมายที่จะลดอัตราการตาย เพิ่มอัตราการเจริญเติบโตและอัตราการไข่ของไก่พื้นเมือง โดยการใช้วัคซีนป้องกันโรคระบาดและหรือใช้ไก่พื้นเมืองผสมข้ามสายพันธุ์ต่างประเทศ

2. สถานการณ์ไก่พื้นเมืองในพื้นที่สำนักงานปศุสัตว์เขต 5 (ภาคเหนือตอนบน)

ด้านการผลิต

2.1 จำนวนไก่เมือง แยกรายจังหวัดในพื้นที่สำนักงานปศุสัตว์เขต5

ในปี 2561 พื้นที่ภาคเหนือตอนบน มีจำนวนไก่พื้นเมืองทั้งหมด 13,713,235 ตัว เกษตรกร 365,919 ราย เฉลี่ย 37.47 ตัว/ราย พื้นที่เลี้ยงไก่พื้นเมือง พบว่า จังหวัดเชียงรายมีการเลี้ยงมากที่สุด มีจำนวน 2,900,222 ตัว คิดเป็นร้อยละ 21.14 รองลงมา คือ จังหวัดเชียงใหม่ 2,233,114 ตัว คิดเป็นร้อยละ 16.28 และจังหวัดน่าน 1,906,098 ตัว คิดเป็นร้อยละ 13.89 และการเลี้ยงไก่เฉลี่ยต่อราย พบว่า จังหวัดลำพูน มีจำนวนมากที่สุด คือ เฉลี่ยรายละ 48.54 ตัว ส่วนใหญ่เป็นฟาร์มรายย่อย รองลงมาคือ จังหวัดพะเยา 40.23 ตัว และจังหวัดแพร่ 39.80 ตัว ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนไก่พื้นเมืองในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ปี 2562

จังหวัด	จำนวนไก่พื้นเมือง (ตัว)	จำนวนเกษตรกร (ราย)	เฉลี่ยตัวต่อราย
เชียงใหม่	2,233,114	59,711	37.39
ลำพูน	1,716,824	35,367	48.54
ลำปาง	1,546,102	48,191	32.08
แพร่	1,111,716	27,930	39.80
น่าน	1,906,098	52,244	36.48
พะเยา	1,753,448	43,575	40.23
เชียงราย	2,900,222	83,501	34.73
แม่ฮ่องสอน	545,711	15,400	35.43
รวม	13,713,235	365,919	37.47

4. ปัญหาและอุปสรรคการพัฒนาไก่พื้นเมือง

4.1 สายพันธุ์ไก่พื้นเมืองส่วนใหญ่ที่นิยมเลี้ยงได้แก่ ไก่พื้นเมืองพันธุ์แท้ ไก่ลูกผสมพื้นเมือง ฯลฯ ลักษณะการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกรจะเป็นลักษณะการเลี้ยงปล่อยให้ผสมพันธุ์กันเองตามธรรมชาติหาอาหารกินเองตามธรรมชาติ การป้องกันและควบคุมโรคไก่ พึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก ไก่ตัวที่มีลักษณะเด่นบางส่วน เช่น ตัวโต ถูกนำมาเป็นอาหารหรือนำไปขาย บางส่วนได้นำมาเป็นพ่อแม่พันธุ์ ส่วนที่เหลือถูกนำไปเป็นอาหารหรือนำไปขาย ด้วยเหตุนี้เองทำให้สายพันธุ์ไก่พื้นเมืองมีขนาดของตัวที่เล็กลงเรื่อย ๆ รูปแบบการให้อาหารจะเป็นการหว่านตามพื้นดินหรือลานบ้านเป็นการให้อาหารแบบรวม

4.2 ส่วนใหญ่เกษตรกรมีวัตถุประสงค์ของการเลี้ยงไก่พื้นเมืองเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเป็นหลักรองมาเป็นการเลี้ยงเพื่อจำหน่าย เลี้ยงไว้ดูเล่นหรือเป็นเพื่อน และเลี้ยงไว้ประกอบวิถีชีวิต บุญประเพณี รวมทั้งเลี้ยงเป็นไก่ชน สถานที่ที่ใช้ในการเลี้ยงไก่ของทุกพื้นที่ส่วนใหญ่จะเลี้ยงไก่ที่บ้านของตนเอง และมีการนำไก่ไปเลี้ยง ในพื้นที่นา ที่เหลือใช้เลี้ยงไก่ทั้งที่บ้านและที่นาของตนเอง โรงเรือน และสถานที่ตั้ง ในส่วนของโรงเรือนนั้น สามารถแยกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ไม่มีเถ้า หรือโรงเรือน เกษตรกร กลุ่มนี้จะปล่อยให้ไก่พื้นเมืองนอนบนต้นไม้ ให้นอนได้ถนัด ข้างข้าว และอีกกลุ่มคือ มีโรงเรือน หรือเล้าให้ไก่นอน อาหารที่ใช้เลี้ยงไก่พื้นเมือง คือ ข้าวเปลือก ปลายข้าว ข้าวโพด และรำ ซึ่งเป็นอาหารที่มีอยู่ในท้องถิ่น

4.3 ด้านความรู้ของเกษตรกรเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยมีพื้นฐานด้านเกษตรกรรม มีการศึกษาน้อย ทำให้การจัดการเลี้ยงดู และการป้องกันโรคไม่ได้มาตรฐาน การรับเทคโนโลยีต่าง ๆ เป็นไปอย่างช้าๆ ทำให้ประสิทธิภาพการผลิตต่ำ และขาดแคลนแหล่งเงินทุนหมุนเวียน ตลาดรับซื้อไก่พื้นเมืองเป็นกลุ่มรายย่อยในพื้นที่นั้น

การวิเคราะห์ SWOT Analyses ไก่พื้นเมือง จังหวัดในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน

จุดแข็ง

1. ผู้เลี้ยงส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย ใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก ทำให้มีต้นทุนการผลิตต่ำ
2. มีแหล่งวัตถุดิบอาหารสัตว์ของตนเอง
3. เกษตรกรมีประสบการณ์การเลี้ยงไก่พื้นเมือง
4. มีความต้องการของตลาดจำนวนมาก
5. เป็นศูนย์กลางทางผ่านสู่จังหวัดทางภาคเหนือบนและสู่ประเทศเพื่อนบ้าน
6. สภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยในการผลิตไก่พื้นเมืองที่ดี
7. เกษตรกรส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะเรียนรู้เทคนิคในการพัฒนาไก่พื้นเมืองของตนเอง
8. เกษตรกรมีความรู้พืชสมุนไพรพื้นบ้าน
9. เกษตรกรกำหนดราคาขายได้เอง

จุดอ่อน

1. ผู้เลี้ยงส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อย การยอมรับความรู้และเทคโนโลยีใหม่เพื่อการพัฒนาอาชีพเลี้ยงโคเนื้อเป็นไปได้ช้า
2. ผู้เลี้ยงขาดการรวมกลุ่ม ทำให้ยากต่อการควบคุมคุณภาพ และปริมาณผลผลิต ขาดการสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างการผลิตและการตลาด
3. มีโรคระบาดในพื้นที่ ทำให้มีข้อจำกัดการเลี้ยงและขายสู่หอดตลาด
4. เกษตรกรขาดความสามารถการใช้วัตถุดิบที่มีในพื้นที่นำมาเป็นอาหารเลี้ยงสัตว์ของตนเองได้อย่างเหมาะสม
5. ขาดแหล่งเงินทุนหมุนเวียน
6. พันธุ์ไก่พื้นเมืองลักษณะที่ดีถูกทำลาย ทำให้พันธุ์สัตว์เล็กลง
7. ไม่มีสถานที่ฆ่าสัตว์ปีกโดยตรง
8. วัคซีนป้องกันโรคระบาดไม่ทั่วถึงทำให้เกษตรกรบางรายได้รับผลกระทบจากโรคระบาด
9. ระเบียบ ข้อบังคับ ว่าด้วยการเคลื่อนย้ายสัตว์และซากสัตว์ ยังไม่เอื้ออำนวยความสะดวกต่อระบบการตลาด
10. การพัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์ยังมีน้อย ส่วนใหญ่นิยมบริโภคในรูปไก่สด
11. ไม่มีตลาดรับซื้อโดยตรง

โอกาส

1. เป็นแหล่งผลิตวัตถุดิบอาหารสัตว์หลากหลายชนิดมีโอกาสนำมาใช้วัสดุเหลือจากการเกษตร
2. ตลาดภายนอกมีความต้องการเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะไก่พื้นเมืองที่มีคุณภาพ
3. ประชาชนส่วนใหญ่สนใจเรื่องสุขภาพมากขึ้น แต่ไม่มีไก่พื้นเมืองที่มีคุณภาพดีป้อนสู่ตลาด
4. ตลาดรับซื้อไก่พื้นเมืองมีราคาที่สูงขึ้น

5. ความต้องการไก่พื้นเมืองมีมาก ทำให้มีโอกาสดำเนินการได้หลายรูปแบบ
6. ประเทศไทยมีชื่อเสียงด้านอาหารไทยเป็นที่รู้จักกันทั่วโลก ทำให้มีโอกาสดำเนินการไก่พื้นเมืองเพื่อการส่งออกประเภทพร้อมบริโภค
7. สามารถสร้างเอกลักษณ์ของไก่พื้นเมือง มีกลิ่นเฉพาะที่ได้เนื้อไก่พื้นเมือง
8. ความต้องการบริโภคไก่พื้นเมืองมีคุณภาพดีมีปริมาณสูงขึ้นตลอดเวลา ได้แก่นักท่องเที่ยวและผู้บริโภคภายในประเทศหันมาบริโภคไก่พื้นเมืองคุณภาพและสะอาดปลอดภัย
9. ผลการทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) ทำให้ประเทศไทยมีโอกาสส่งไปจำหน่ายต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น
10. ประเทศเพื่อนบ้านและประเทศในเขตอาเซียนมีความต้องการสินค้าปศุสัตว์มากขึ้น เนื่องจากมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และมีนักท่องเที่ยวมากขึ้น

อุปสรรค

1. เกิดโรคระบาดและภัยธรรมชาติ
2. คุณภาพเนื้อไก่พื้นเมืองยังไม่เป็นที่ตรงตามความต้องการตลาด
3. กฎหมายการเคลื่อนย้ายสัตว์ปีกยังไม่เอื้ออำนวย การบังคับใช้กฎหมายยังไม่เต็มประสิทธิภาพ
4. การเปิดการค้าเสรี (FTA) ทำให้ประเทศไทยไม่สามารถกำหนดภาษีศุลกากรเพื่อป้องกันการนำเข้าเนื้อชิ้นส่วนไก่จากต่างประเทศ โดยเฉพาะจากจีน ที่มีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่า
5. มีการลักลอบนำเข้าเนื้อสัตว์ปีกจากต่างประเทศ (ชิ้นส่วนไก่เถื่อน) เข้ามาภายในประเทศ และยังไม่มีการควบคุมปราบปรามอย่างจริงจัง

ยุทธศาสตร์ไก่พื้นเมือง จังหวัดภาคเหนือตอนบน

วิสัยทัศน์

“เป็นแหล่งผลิตไก่พื้นเมืองคุณภาพดีและได้มาตรฐาน”

พันธกิจ

1. ส่งเสริมและพัฒนการผลิตไก่พื้นเมืองที่ปลอดภัย
2. ส่งเสริมอนุรักษ์และพัฒนาสายพันธุ์ไก่พื้นเมืองประจำถิ่น
3. สร้างขบวนการผลิตที่ได้สะอาด และถูกสุขอนามัยของเกษตรกร
4. ส่งเสริมมาตรฐานระบบการเลี้ยงไก่พื้นเมืองรายย่อย
5. เสริมสร้างอาชีพมั่นคงในอาชีพการเลี้ยงไก่พื้นเมือง
6. เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกร สถาบันเกษตรกร เครือข่าย และชมรมผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง
7. ส่งเสริมความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีสมัยใหม่

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นแหล่งผลิตไก่พื้นเมืองที่มีคุณภาพ มีความปลอดภัย
2. เพื่อปรับระบบการเลี้ยงไก่พื้นเมืองให้ปลอดภัยโรค
3. เพื่อให้มีกลุ่ม เครือข่าย องค์กร ผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองที่เข้มแข็ง
4. เพื่อให้เกษตรกรเลี้ยงไก่พื้นเมืองเป็นอาชีพที่ยั่งยืนมั่นคง

เป้าหมาย

1. พัฒนาระบบการเลี้ยงไก่พื้นเมืองให้มีระบบการผลิตที่เข้มแข็ง เกษตรกรมีอาชีพที่ยั่งยืนมั่นคง

ตัวชี้วัดความสำเร็จ

1. จำนวนเกษตรกรที่ได้รับการพัฒนาการเลี้ยงไก่พื้นเมือง สามารถเลี้ยงไก่พื้นเมืองได้อย่างยั่งยืน
2. จำนวนกลุ่มเกษตรกรผู้ เครือข่าย องค์กร ผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองที่เข้มแข็ง

ยุทธศาสตร์

1. ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาระบบการผลิต

1.1 กลยุทธ์ด้านการผลิต

1) ส่งเสริมการผลิตให้มีการผสมผสานและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถใช้วัตถุดิบที่มีในพื้นที่นำมาเป็นอาหารเลี้ยงสัตว์ของตนเองได้อย่างเหมาะสม เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และลดต้นทุนการผลิตได้อย่างยั่งยืน

- 2) สร้างเสริมกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง สามารถผสมอาหารสัตว์ใช้เอง และลดต้นทุน
- 3) ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการจัดการอาหารเลี้ยงไก่พื้นเมืองสู่เกษตรกรที่เหมาะสมกับพื้นที่
- 4) กระตุ้นสร้างแรงจูงใจในการแก้ไขปัญหาการเลี้ยง ลดต้นทุนการผลิตและเชื่อมโยงการตลาด
- 5) อบรมเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองรายย่อย เกี่ยวกับมาตรฐานระบบการเลี้ยงไก่พื้นเมืองที่ดี

1.2 กลยุทธ์ด้านการอนุรักษ์

- 1) จัดทำฟาร์มตัวอย่าง / ฟาร์มสาธิตเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และถอดองค์ความรู้ / ภูมิปัญญา
- 2) ประชุมสัมมนาเครือข่ายผู้เลี้ยงและผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่เพื่อประมวลสถานการณ์การผลิต การแปรรูปการตลาด ตลอดจนงานวิชาการที่เหมาะสมในพื้นที่
- 3) อบรม/ถ่ายทอดเทคโนโลยี – องค์ความรู้ที่เหมาะสมในพื้นที่เกษตรกร

2. ยุทธศาสตร์ด้านการควบคุมป้องกันโรค

2.1 กลยุทธ์ด้านการควบคุมป้องกันโรค

- 1) ปรับระบบการเลี้ยงไก่พื้นเมือง ปรับปรุงเล้าหรือโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ปีกของเกษตรกรรายย่อย
- 2) ประชุมชี้แจงเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายแต่ละพื้นที่ เพื่อรับฟังความคิดเห็น และความต้องการในการดำเนินการให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน พร้อมแนะนำวิธีการจัดทำเล้าหรือโรงเรือนอย่างง่ายในการเลี้ยงสัตว์ปีกที่ป้องกันโรคได้
- 3) พัฒนาปรับปรุงฟาร์มของเกษตรกรเป้าหมายให้มีระบบป้องกันโรคตามที่กำหนด โดยต้องมีเล้าหรือโรงเรือน สำหรับให้ไก่ตอนตอนกลางคืน
- 4) จัดสรรยาปฏิชีวนะ ยาบำรุง ยาถ่ายพยาธิ ให้เกษตรกรในโครงการ
- 5) จัดสรรวัคซีนและอุปกรณ์ทำวัคซีนให้เกษตรกรในโครงการ
- 6) พัฒนาระบบเฝ้าระวังและสร้างเครือข่ายป้องกันโรค พัฒนาขีดความสามารถและศักยภาพการเฝ้าระวังและสร้างเครือข่ายป้องกันโรค
- 7) ฝึกอบรมเกษตรกร ให้ผู้เลี้ยงสัตว์สามารถดูแลสุขภาพสัตว์ขั้นพื้นฐานรวมทั้งฉีดวัคซีนให้สัตว์ของตนเองได้

3. ยุทธศาสตร์ด้านการเพิ่มศักยภาพการตลาด

2.1 กลยุทธ์ด้านการตลาด

- 1) พัฒนาตลาดไก่พื้นเมืองในพื้นที่ นอกพื้นที่
- 2) ผลักดันโรงฆ่าสัตว์ปีกขนาดเล็กในพื้นที่

- 3) การแปรรูปที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่เป็นสินค้า OTOP หรือสร้างแบรนด์สินค้า
- 4) จัดงานไก่พื้นเมืองในพื้นที่
- 5) จัดการสนามประลองไก่ ประมูลไก่
- 6) จัดให้มีศูนย์แสดงและจำหน่ายพันธุ์และอุปกรณ์เลี้ยงพื้นเมือง
- 7) ส่งเสริมให้การเลี้ยงไก่พื้นเมืองเป็นมรดกทางวัฒนธรรมเชื่อมโยงการท่องเที่ยว

ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.ด้านการผลิต

1) เกษตรกรมีการผสมผสานและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน สามารถใช้วัตถุดิบที่มีในพื้นที่นำมาเป็นอาหารเลี้ยงสัตว์ของตนเองได้อย่างเหมาะสม เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และลดต้นทุนการผลิตได้อย่างยั่งยืน สามารถผสมอาหารสัตว์ใช้เอง และลดต้นทุน

- 2) เกษตรกรได้รับความรู้การเลี้ยงไก่พื้นเมืองที่เหมาะสมกับพื้นที่
- 3) เกษตรกรสามารถที่จะวางแผนการผลิตด้วยตนเองที่เหมาะสมให้สอดคล้องกับตลาดรับซื้อ
- 4) มีมาตรฐานระบบการเลี้ยงไก่พื้นเมืองที่ดีและเป็นตัวอย่างแก่ชุมชน

2. ด้านการอนุรักษ์

- 1) เกิดแหล่งเรียนรู้และถอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ในชุมชนท้องถิ่น

3. ด้านการควบคุมป้องกันโรค

- 1) มีการปรับระบบการเลี้ยงไก่พื้นเมืองที่ดี ปลอดภัย สู่เกษตรกรผู้เลี้ยงและผู้บริโภค
- 2) ลดการสูญเสีย และค่าใช้จ่าย
- 3) เกษตรกรสามารถเข้าใจถึงวิธีการป้องกันโรคได้ถูกต้อง สามารถดูแลสุขภาพสัตว์ขั้นพื้นฐาน รวมทั้งฉีดวัคซีนให้สัตว์ของตนเองได้